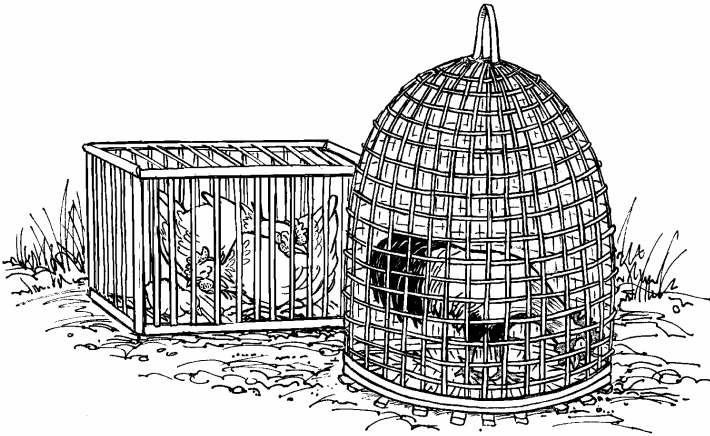

Tɔku kɔre taa yɛra
pə ci sɛ naasə nasəl
kpena wɪsɔ kra-wa

lama

santé

Tɔku kɔre taa yɛra pɛ ci sɛ
naasɛ nasɛl kpena wɛsɔ kra-wa

Livre traduit par : Gaston N'FA

Langue : lama

© 2008, Association Culturelle pour la
Promotion de la Langue Lama
BP 33, Kanté, Togo

Le village de Tokou évite la grippe aviaire

© SIL International, 2006

SIL International a créé ces matériels didactiques sur la peste aviaire pour les diverses communautés du monde. Ces matériels, y compris les images, peuvent être entièrement ou partiellement copiés, reproduits ou adaptés afin de répondre aux besoins locaux, à condition que les documents reproduits soient distribués gratuitement ou au prix de revient – sans dégager de profit.

Toute personne ou organisation souhaitant copier, reproduire ou adapter ces matériels à des fins commerciales devra d'abord obtenir la permission de SIL International.

Auteurs : Di Mathews, MD ; Drh. Indarto
Traduit par : Kurt Lapere ; Ruth Stalder
Illustré par : Cathy Marlett ; Alice Paschal

Ce livret peut être obtenu à l'adresse suivante :

SIL, Jl Sosial Sentani
Jayapura, Papua, Indonésie

Première édition, 2006

Avant-propos

La peste ou grippe aviaire a déjà prouvé sa nature dangereuse en ravageant l'industrie d'élevage de volaille dans plusieurs pays. Elle peut également causer de sérieuses pertes économiques si les poules meurent en masse. En outre, elle a suscité une grande inquiétude suite à l'infection d'humains. C'est pour ces raisons que la peste aviaire doit être arrêtée.

Nous espérons que par le biais de cette histoire les informations données sur la grippe aviaire seront faciles à comprendre pour tous ceux qui la liront. Elle commence par expliquer les symptômes de cette maladie et propose ensuite une stratégie afin d'éviter toute épidémie.

Nous remercions SIL International. Nous apprécions beaucoup le fait que vous ayez publié ce livret car il permettra de mettre d'importantes informations sur la peste aviaire à la disposition de nos communautés et du grand public.

Drh Indarto
Chef de la Division des Maladies des Animaux
Département de l'Élevage
Province du Papoua, Indonésie

Wontə wɛ təkara ñi taa na

Naasə nasəl kpena wɪsɔ ŋka tem wulɔ sɛ ka ta sar asarɔ, ka kɔrɛn ñi a risu camɪ ka kpatər ka ñi taa na. Ka pɪsɔ sɛ ka yeu n'ahusətə si kɔrɔ taa, ka nnə camɪ səkə tɛmpə. Ka kunta ka maa yɛra, n'v haa yɛra ka nafatə. Ntə rɛɛ-ɔna v mɔna s'a səsə sɛm mpə.

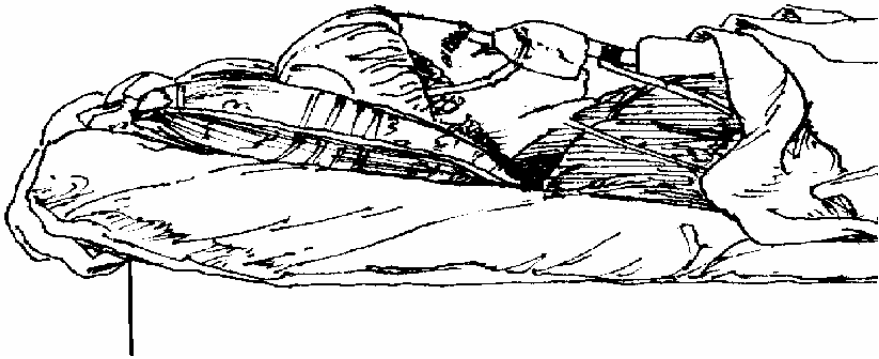
Ɖə mɔsɔ sɛ, tɛntɛntə ntə, u kalɔ-tə hən na, tɛ yekə s'u sɛm wontə tən a wɪtɔ-tə n'v tamən naasə nasəl kpena wɪsɔ ŋka na. U kalɔ təkara ñi s'u na wonɔn'ɔ ka paasɔ na, na wonɔn'ɔ a lakə sɛ ka ra kpa yɛra ka kpatər na.

Rə sɛɛ SIL akpar cəkɔɔɔɔ ka tən. U kɔ rə taa, sɛ rə yepa n'a ləsə təkara ñi sɛ fɛ n'a nɪw wɪsɔ ŋka ñɛntə ka ra kɔrsi taa na kɔrɛn cəkɔɔɔɔ taa.

Kataka kūrən n'ayuku taa na təntəntə
ntər-ɔ tə ta sar sən n'ɪ cesə-tə Təku kəru taa
yəra, na wa wuroo.

l tam sɛ: « wɪsɔ cəfalɔ ŋkar-ɔna a yaa-ka
sɛ naasə nasəl kpena səm (“grippe aviaire”),
ka ku asimasi ka sɔ tən-ɔ parci taa. Ka ku
camɪ n'akpəla kəna sartə ka tən. »

« Wɪsɔ ɲkar kpa camɪ n'akpɔla risira mpar,
n'a wan-wa rakuta cɛkpɔl taa.

A wɔtɔ ratio taa sɛ wɪsɔ ɲka yasɔ rɪnan
tɛn-ɔ kɔrɔ taa, nɪ ka ku wompa ka kpa-wa. »

« Awɔi nya taa a risu kpena ka kpatər-ɔ
parci taa na, a si yɛra wa ñəlu ya rɛɛ-ɔ sartə
ka tən. Kpena rakutana kaalu ayukun taa wa
ñəlu, ni taaya nya taa kpena səm wɛ na, wa
hon sɛ kpena nya ra li na rila. Wa ha kɔɔya s'a
sɛv-ya ni wa sɛkə kpena nya sɛpa na, ka min.»

Ntə rɛɛ-ɔna Kataka sir ɪ raa Kɔnɔma sɛ:

« Kɔnɔma, ɔsɛ ña camkparɔ ñasə-na kɔ raana
ka rel kɔsɛra ñi rɛwa na, ɪ taa ya? Camkparən
maɔ rəm'ɔ wundjindjɪ na, a kisa n'a pə walɔ
rən'ɔ sɛm pə rɛɛ, sɛ fɛ ni sɛm mpə ra kpa yɛra,
n'ɔ ra rɛ kpena rɛrɛ. Camkparən nñi maɔ rəm'ɔ
rel na, ñi kpatər sɛɔ naasə nasəl kpena wɪsɔ ŋka
rɛɛ. »

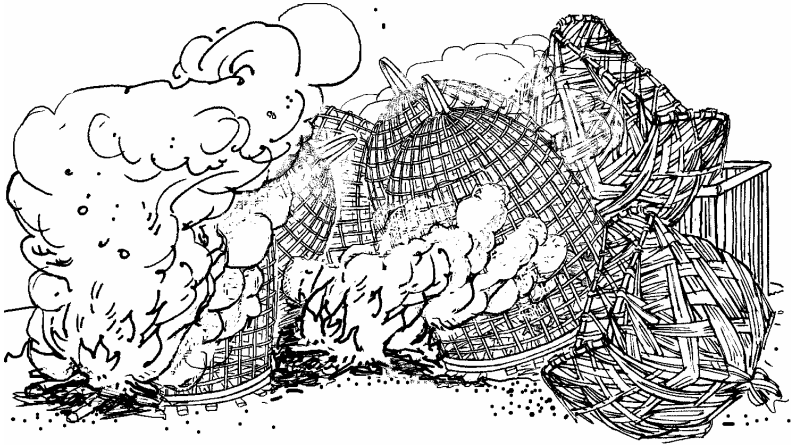
Wuroo wɔsɛ sɛ: « wɔsɛ ŋka lakɛ sɛnɔ ka yasɔ ka walɔ? » Katakɛ rɔn n'ɪ cɛsɛ-ɪ n'ɪ tam sɛ: « naasɛ nasɛl kpɛna nya wɛ ñɪtɛ taa, n'akpɛɪ rɛɛ na, nya rɛsɔ-na ya raana, na yɛra, na wontɛ a tekɔn-tɛ na ka wɔsɛ ŋka. Tɛ-l wara na, wɔsɛ ŋka yasɔ rɪnan tɛn. »

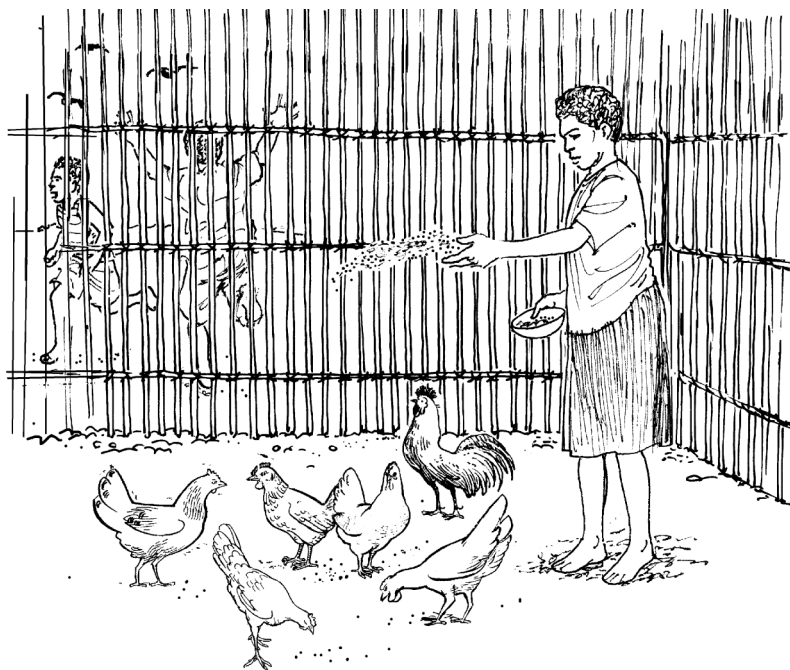
« Ahilim fetu-na n’u kɔn wɔsɔ ŋka, nɪ ka
kpa yɛra na kpena. Wɔsɔ ŋka paasu na tuuti
kɔna, nɪ ka pɪsu se ka kv yɛra ka fifi ka tɔn. »

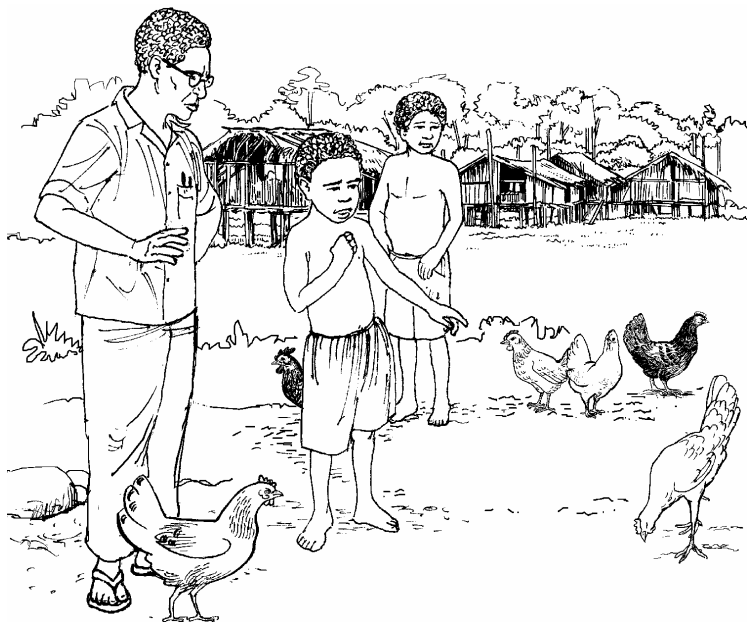
Wompa tən wɛ Tɔku kɔru taa na, wa kpol
wa mɔsɛ wa yɛra rɛɛ na wa camɪ wa rɛɛ.
Wuroo yaa yɛra n'i kpol-wa sɛ wa mɔsɛ wa na
haaŋ wa lakɛ sɛnɔ sɛ wɪsɔ ŋka ra maa yɛra.
Yɛra mpa kpɛr wa taa sɛ wa lau wontɔ rɛ kaa
sɛ rɛ na-tɛ hɛn na, fɛ ni wɪsɔ ŋka ra sɪ wa taa.
Nt'ɔlɛ sɛ:

- !A ru camı, n'a le-ya tutə, n'a rə-ya lem mpə tan asima na, n'a rən n'a haasə kpeen tɛɛ-ɔ sartə.
- Nnə a ci s'a wan camı k'ayuku, a rə-ya aluku taa, nawur kpancaku ŋkur taa.
- Nnə n lin ayuku taa, n'n kampa, n sev alukun nñ'ɔ min sə fɛ ni wɪsɔ ŋka ra yasə kɔru taa.

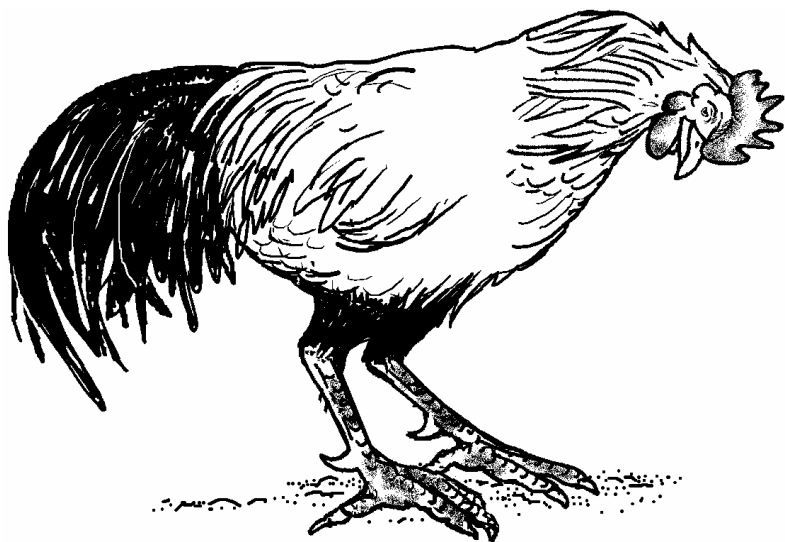
- !A sir wisi ka wɔsɔ ŋka ñəntə sə fɛ nɪ wa pɪsə wa rɔn asɪmasi nsə kɔn sə tɔkɔ camɪ tɔtə na.
- !A sɛɛ lem na fɔfɔ ka wo taa fɛ n'a wɔsɔ Tɔku kɔre taa.

- !A ra tasə kpəna nyar kanu na ril, n'v re n'v tal atelv ŋku taa wɪsɔ ŋka kpəra na.
- Nnə v wɪ yər nawur kpendə ndər a tɪr n'a sir Kataka nawur wuroo.
- !A kisi na yəra n'a ra kan camar ndər, nawur yala nyar, nawur campəsɪsə nsər na ril-ɔ ya Təku kərə taa.

- Nnə komna tam s'a seṽ camɪ, !a seṽ-ya.
- Ŋku Təku kərə taa hən na, awər ndər tan aniko s'a mesə kər ka rə taa s'v lɪl.
- Paa woñɪ na, ?ɪ cara n'ɪ wətə yala, ɪ mesə warasə ka cəkɔ n'ɪ pɪsə n'ɪ yav-na kər, nawur ɪ yav camɪ cəfalɪ ka v ci kpəna səṽ tən.

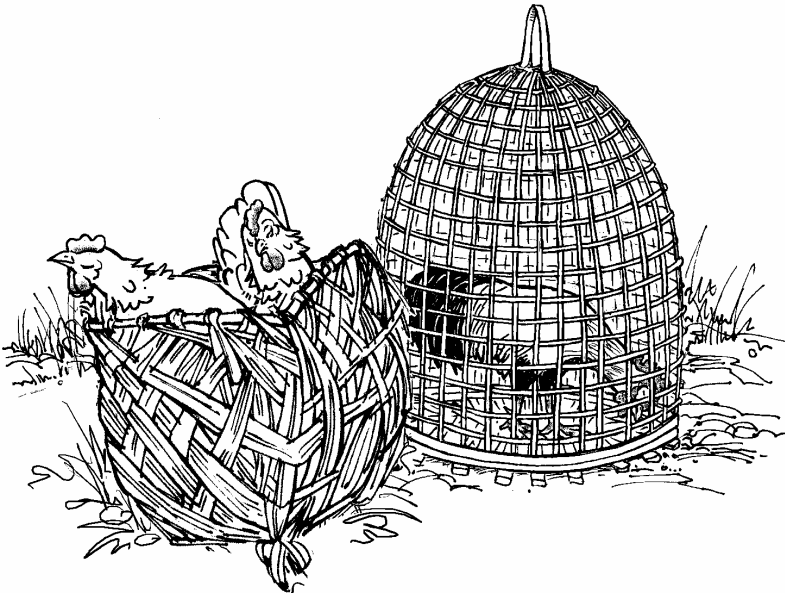
Ayuku ŋku tətər ran dɛɛ, Kunama
camkparu ŋku makə ku raana na, u wi-ku.
Ku aŋkpaŋdə huwa ni rə wur. Lem li na ku
ñəsa na ku miya tɛɛ, ku naasə wusə cəsemsə.
Ku pə piʒu koov ka sartə.

Kunama təŋkə n'ɪ wal n'ɪ sir Kataka sɛ:
« !Sən-m, mə camkparu ŋku wɛ ren ka tən
na, wiʒo kpa-ku. »

Kataka na Kunama wa si nin sirasə ni
wa hɔɔ wa ñəsa sɛ wɪsɔ ra kpa-wa. Wa
kpa Kunama camɪ na campisi wa ñəl-wa
sɛ wa na wɪsɔ ta kpa-wa ya.

Nnə wa kpəra, wa sən̄kə wa nin na
fɔfɔ, fɛ ni wa kpa camar nend̄əl wontə rɛɛ
na, wa pə ci sɛ wɪsɔ kɔr ka maa camɪ nya
kaasa na, na campisi wa rɛɛ.

Wa yeu Kɔnɔma camkparu ŋku u
wɪ-kɔ na, k'aluku taa. A wɔm cemɛn nuɪ
na campe ka catɔkpasɛr tɛɛ. U wɪ-wa. Wa
ru Kɔnɔma camɪ rɛɛ-ɔ kpu tɛɛ. Katakɔ ci
rakɔta kɛna, ɪ tem nau sɛ naasɛ nasɛɪ
kɛna wɪsɔ kɛna.

U kp̄er wont̄a na, K̄unama na Kataka
wa wal wa s̄eɛ lem r̄əkp̄əlkp̄əl ka wo taa
f̄e wa kpem.

U hom wont̄a na, k̄əru taa ȳəra kpa
wa cam̄i, wa ru-ya kpeen t̄eɛ, s̄e w̄is̄ə kpa
wonya na, ya ra r̄es̄ə ya raana. Kataka na
K̄unama wa tas̄ə cam̄i nya u w̄i-ya na, ya
ñ̄əlu. Ya ta s̄əu ama, ya tan huku.

Camkparu ηku we ren ka tən na, ku səpa. Kataka na Kɔnana wa sɔ-ku wa rə-ku fərtu taa, wa sɛv ku aluku ka min.

Wa sɔ huru ηku na ku t'ɔ camkparu ηku wa wan parci taa se wa na haa ku səv səm womp'ɔ.

Крeна ракута уэр кан, ı крїл-ку н'ї там
сe: « наасe насeл крeна сeм кeна. Мe сeкe
самкпару җк'o мин. »

« Mə ci se mə sir-mı wontə u lakə se camı
səm ra si mi kərv na. !u mu nin sirasə nsə na
kərv ndə. Cer mə kən se mə ñəl mi təmər ni
mə seυ camı nya tən v pə wi-ya na. »

Sə fɛ nɪ wa wʊsə kɔrʊ taa na, Kataka
na Kɔnama wa sɛndɔ wo taa, wa sɛɛ lem
na fɔfɔ rɛkpɛlkpɛl. Wa pə ci sɛ wɪsɔ taan
wa tɛnən na wa wontə, n'ʊ maa kpena na
yɛra ka kɔrʊ taa.

Kataka na Kunama wa kpool kɔru taa
yɛra ka wa tɛn wa ha-wa lɛn ñi kpena
rakɔta ka tasɛ-wa-ñi na. Wa kpool rɛma
wa lav akpaya naal.

Kɔnana na wuroo wa we akpar
kuɔɔm taa. Akpar nɔɔ wur wu ku wal,
ku citi ni ku calɔn Kɔnana camɩ kpu.
Wa rɔ nin sirasɔ, wa huusi wa ñin ɔɔɔ,
wa kpa Kɔnana camɩ, wa ku-ya ya tɔn.
Wa wusi min ka wu ŋku taa, wa sev camɩ
ny'ɔ min na Kɔnana wontɔ ntɔ ɩ risu-tɔ
na kpena na.

Wa sev wontə tən Kɔnana camɪ ka
tekən-tə na ka min: calwɔntə, catasə nsə a
ku yala ka sə taa na, camɪ ahɪla na ya tɔtə.
Camɪ nya ka kaalu Kɔnana akper cal ya ci
tɔtə sɛ ya tɔ na, ka ɪ ta tɪ-ya na, a kpa-ya,
n'a ku-ya, n'a sev-ya min.

U kpər wontə na, wa rə kɔɔr ka lem
taa, wa yɔɔtə awɔɪ nya taa camɪ nya
wala na. Min dɛm wont'ɔ wu taa na,
a wɔsən tɛtə n'a sir-ku taa.

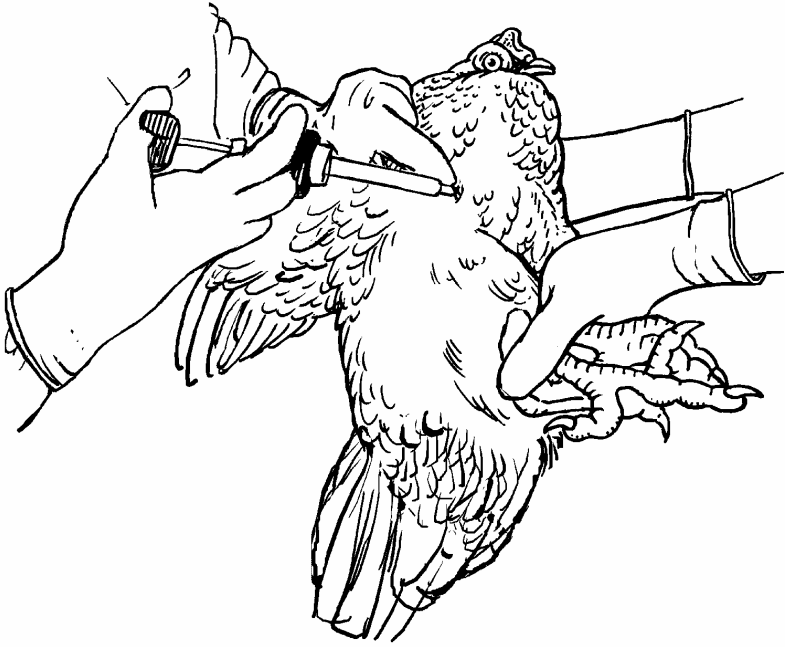
Təmər akpar ñəl re nɔɔn, nnə wɔsɔ wɛ
ka kpa camɪ ka kɔrɔ taa, a kv camɪ nya tən
calən Kunama rɛɔ na. Nnə a lau sɛmpə, a ra
na wɔsɔ ŋk'ɔ rɪnan tən. Ʋ hom wontə na,
kpena rakvta ñɪ wusə n'ɪ wal n'ɪ ñəl kɔrɔ taa
camɪ.

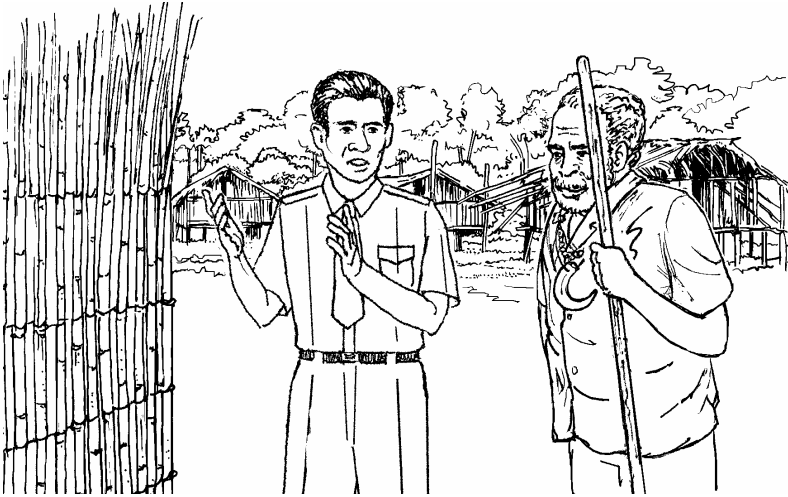
Kataka na ɪ tɛmɛr akpar, wa wal kɔrv
kpɛlv nɛŋkɔv. Wa si nin sirasɛ nɪ wa huusi wa
ñɛsa rɛɛ sɛ fɛ nɪ wɪsɔ ŋka ra kpa-wa. Wa kpa
camɪ ka ya tɛn. Wa kpa-ya kɔdɛm kɔdɛm wa
ñɛlv-ya. Wa saŋku wa nin na fɔfɔ fɛ wa kpa
nɛndɛl. Wa lakɛ sɛmpɛ sɛ fɛ nɪ wɪsɔ ra kpa
camɪ nya v kaasɛ-ya na. Tɛmɛr kpɛr wontɛ
na, wa wal wa tasɛ wa raana rɛɛ ka wa-l wɛ
Kɔnama tɛ.

Wa tan camɪ nyar-ɔ v wɪ-ya kɔrɔ taa.
U kɔ wa t'ɔ tɛn! Tɛmɛr kpɛr wontɔ na, pa
akper ndɛ na, rɛ rɛ kɔɔr ka lem taa, rɛ yaal
rɛ camɪ kpu tɛɛ. Tɛ-l fɛ wontɔ na, wa rɛ na
wo taa, wa sɛɛ lem na fɔfɔ, nɪ wa yaal wa
wontɔ. U ka nɪ-wa tɛn ama, v kɔ wa taa
sɛ wa lav tɛmɛr ka sartɔ.

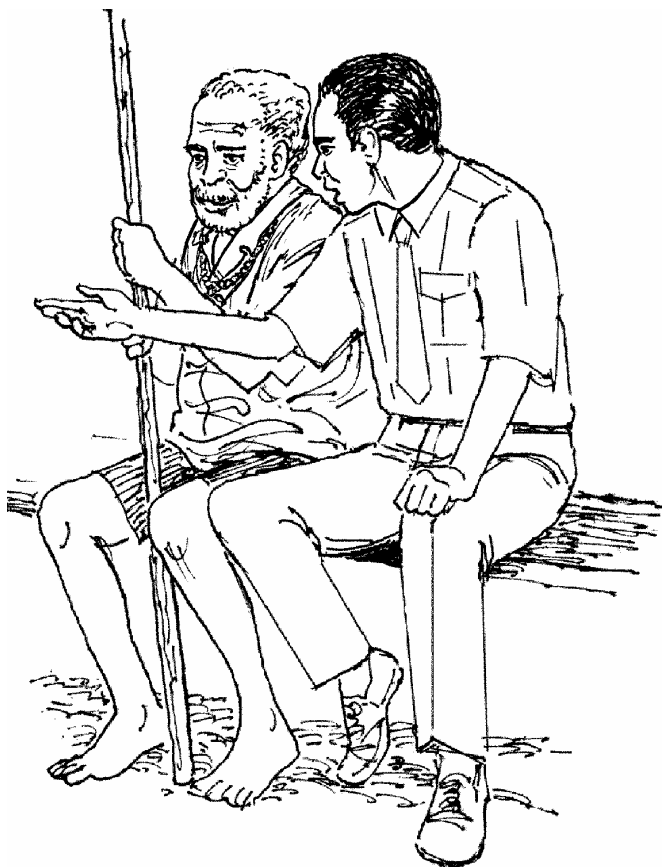
Ɔ hom wontə na, kpena rakuta tal.
Ɔ saŋkə ɪ nin na ɔɔɔ, n'ɪ si wontə ntər, ɪ
hɔɔ ɪ nɔ n'ɪ si nin sirasə. Ɔ sɛv camɪ nya
tən kaasə kɔɔv taa na.

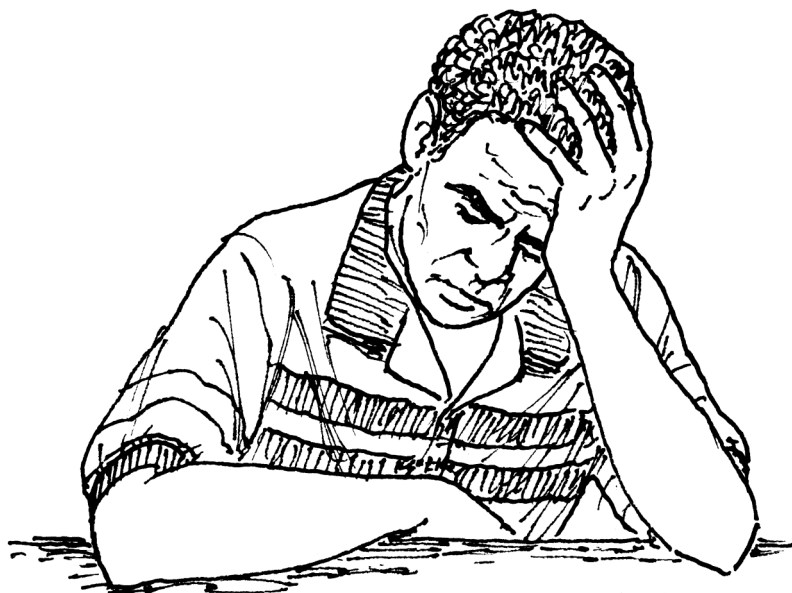
Kpena rakuta tam se: « ɩ ñəɩ mɩ camɩ
rɛɛ sartə. Ya wɛ sartə. !ɩ yɛv ya mɩsə kpu
ŋkɔr tɛɛ. !ɩ ra yɛv n'a kan kpenɔɔ ndɔr ka
v wɩ-rə nawɔr a wɛɔɔ wonɔɔ ŋkɔr-ɔ sɛm
maa-re ka ya cal. !ɩ rɔn n'u sɛm kpena nya
nawɔr yɛra mpa v wɩ-wa na. !ɩ rə-wa nɩ wa
calən wa raana, nɩ ntər lapa, !u hom mə
yaav. »

« Ʋ cakə ayukun nul se mə wusə mə kan,
wontə rɛɛ na, mə ci se mə ləsə camı nya
caləm, nı mə kpil ya nantampi, mə na se kɔɔr
ndə lau təmər na. »

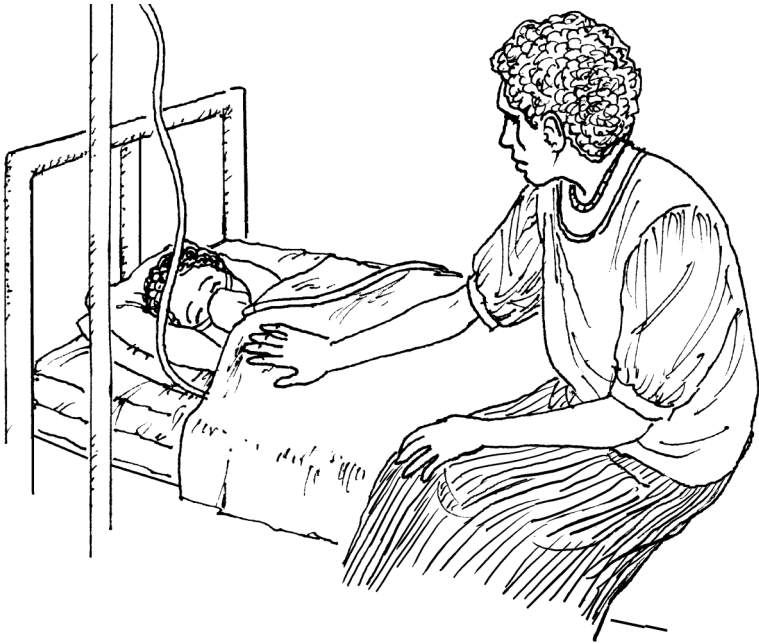
Ʃ kpil camɩ nya caləm taa, na ya
nantampi n'ɔ kpər wontə na, Ʃ sir wuroo
sɛ wɩsɔ ŋka hən na, naasə nasəl kpɛna
wɩsɔ kəna.

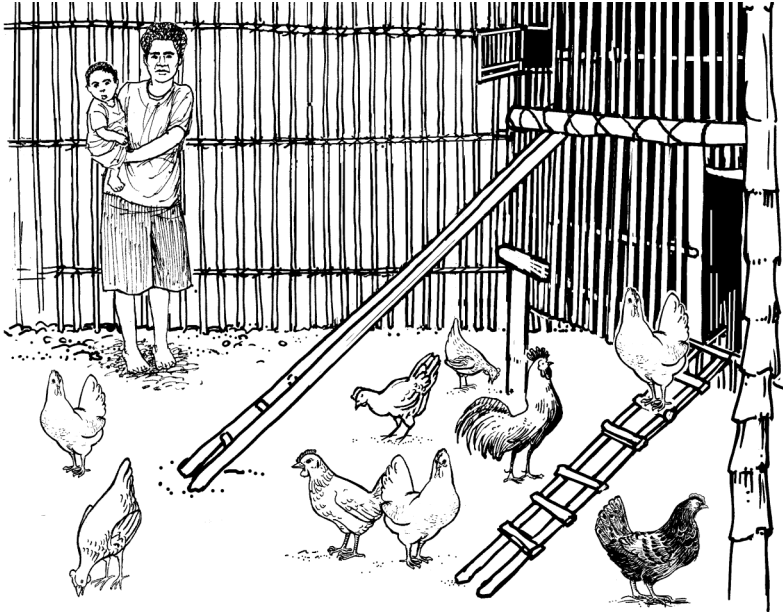
Ս շօ այսկսն կա շօկան, Կոնամա մւր կրօն
մօմտօ ու տուտի կրօն-ւ. Կատակա կրթիւ-ւ ո՛ւ ուշօն
ւ նանտօ տան մին. Կատակա սիր Կոնամա նա յ յօրօ
սէ: « !ւ շօ ռօշ, ո՛ւ ուրա ի ս՛ւ ռօշօ յօր-օ արօշ
հալ ո՛ւ ռօշ ո՛ւ ռօշ տալ այսկսն հիւ. Ոնօ ու նա յօր-օ
ւ յալ-ւ, !ւ յաա-մ. » Կատակա հօշօ Կոնամա ս՛ւ
ւ շօ ռօշ, ո՛ւ ա ղօշ-ւ.

Masa yalayo ŋka a yaa-ka se Naka ka ka
we wusə ka nasəl na, ka sentə na campisi ka
v wi-sə, ka nantə sa min. Ka fisu n'v pə fisu,
məmitə li na ka miya tɛɛ. A wan-ka rakvta
taa wontə rɛɛ na, wa ka hv se naasə nasəl
kpɛna wɪsɔ kəna.

Rakutana wan Naka ka awər nendə-l
t'ɔ rənaa sɛ wa ñəlv-t, nɪ wa ha-t kɔɔ. l ri
təŋkə-t rakuta taa. U wɪ Naka ka kɔsəra
kudəm fɛ n'v lav-t sartə. A yev-wa wa
wusə wa tɛ.

U ta tasə yər wu. Cami tən we sartə. U
cə hondə kudəmə, kəru taa yəra wusə wa
maa Kɔnama camɪ kpu. Wa ha-ɪ camɪ cəkali
na camparu s'v tesə-ɪ camɪ. Wompa tən ka
we kəru ŋku taa na, wa ñam wontə a
sir-wa-tə na, sə fe ni wɪsɔ ŋkar ra tasə
kandə ka kəru ŋku taa.

!li sɛm wonɔn'ɔ u lakɛ sɛ naasɛ nasɛl
kpena wɛɔ ra kra mi yɛra na mi kpena ni
wɛɔ ŋka na wɛsasɛ nsɛr ra kra-wa ka mi kɔru
ŋku taa.

!li kpɛrsi n'i lav tɛmɛr. !li kraŋkɛl wonɔn'ɔ
wɛsasɛ kra yɛra na. !li ra yev ka maa yɛra
kpatɛr. Nnɛ u lav sɛmpɛ, ɔ ra wi-mi. !li
kraŋkɛl dɛrɛ-ɔ wonɔn'ɔ a risu kpena ni wɛsasɛ
pɛ kra-ya rɛsam na.

Ra lakə sənɔ se naasə nasəl kpəna
wɪsɔ ra kan ra rɛɔ taa.

1. !li kpa mi tɛ na camɪ nya a ku-ya ayɔkɔn taa na.
!li saŋkə mi nin na fɔfɔ k'alɔwatə ntə taa u kpər
camar saav na. Akpədə nantə tə sar asarɔ.
2. !li kpa mi tɛ na yala. !li yaal-ya sartə fɛ n'ɪ sa-ya.
Nnə u kpa yala nawur u yɔku-ya, u saŋkə mi nin na
fɔfɔ.
3. !li sa camɪ ka sartə ya pɪ, nnə ya sɛmpə, wɪsɔ pɪsɔ
sɛ ka kpa-mɪ.
4. !li rə nantə ntə pɪwa na ka tasər sartə taa. !li ra
sɔ tasər ndɛ u ka rɪ nantə ka rə taa ka tə takə pɪwa
na. Nnə u ci s'ɪ sɔ-rə, u yaal-dɛ.
5. !li yaal wontə ntə tən tekən lɛn nantə na, na fɔfɔ.
Nt'ɔlɛ cisir, tapər, rəsɔn. !li lem-wa fɛ n'ɪ wɔsə n'ɪ sɔ
-wa n'ɪ laɔ-na tɛmər.
6. !li ra wɛtə camɪ nya wɪsɔ tɛm ya kpav na, na yala
rərə. !li kpa-mɪ tɛ n'ɪ calən wompa ku kpəna nya v
wɪ-ya nɪ wa wɛtɔ ya nantə na, sɛ fɛ nɪ ɪ warasə ra
maa lem na.
7. Nnə wɪsɔ ŋka tal mi kɔrɔ taa, !li ra yaa rɛma s'ɪ
kpool. Nnə yaa sɛmpə, yər pɪsɔ s'ɪ rɛsə-mɪ wɪsɔ ŋkar
-ɔ v pə wɪ-ɪ.

8. Nnə tuuti kpa-mi ni mi nantə sa min, u wal rakuta n'a ñəl-mi.
9. Nnə u cəmsu nawur u kpasu, u husi mi nesə rɛɛ.
10. Nnə wɪsɔ ŋka wɛ rɛɔ ŋkar taa, ka taa yɛra mɪsɔ ka taa sɛmpɔ, wa ra li n'v rɛ n'v tal ayukun hiiu. Ntə yekə-na sɛ ka ra maa nɛmpar.
11. Nnə wɪsɔ ŋka kpa yɛr n'u sun-i, !u hɔv mi nesə na nin sirasə. Nnə v kpəra, u rɔn n'u sɛɛ lem rəkpəkɔpəl na fɔfɔ.

Imprimé par AFASA, Kara
No. d'impression :
1ère édition
No. d'exemplaires : 500
Dépôt legal : 4ème trimestre 2008

Prix de vente : 250 F CFA

UN LIVRE SHELL

